

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 4 december 2018

Mål nr

Ö 52-18

PARTER

Klagande

EN

Ombud: Advokat DN

Motparter

1. JL

2. KW

Ombud för 1 och 2: Advokat PS

SAKEN

Avvisning av talan

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges beslut 2017-12-27 i mål Ö 3655-17

Dok.Id 155881

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut fastställer Högsta domstolen tingsrättens beslut att avvisa JLs och KWs talan.

Högsta domstolen avslår ENs yrkande om att begära förhandsavgörande från EU-domstolen.

EN tillerkänns ersättning för rättegångskostnader i tingsrätten med 92 500 kr, varav 81 250 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 27 juni 2017, för rättegångskostnader i hovrätten med 20 313 kr för ombudsarvode, jämte ränta från den 27 december 2017 samt för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 30 000 kr för ombudsarvode jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut; allt till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

EN har yrkat att Högsta domstolen dels inhämtar förhandsavgörande från EU-domstolen, dels fastställer tingsrättens avvisningsbeslut. Hon har vidare yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

JL och KW har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Inledning

Vad målet gäller i Högsta domstolen

1. Bryssel I-förordningen¹ reglerar domstols behörighet vid tvister på privaträttens område när svaranden, såsom i detta fall, har hemvist i en medlemsstat inom EU. Målet gäller frågan om unionsrätten tillåter att en bestämmelse i rättegångsbalken, som utgör utfyllande rätt, tillämpas även om det leder till att en domstol blir behörig att pröva en tvist fastän den enligt förordningen annars inte skulle vara det.

Bakgrund

2. JLS och KWs dotter köpte under våren 2015 hästen Closseau av EN. Enligt köpeavtalet skulle hästen levereras i Floby.

3. I egenskap av förmyndare för dottern väckte JL och KW 2016 talan mot EN vid Borås tingsrätt och yrkade bl.a. att köpet skulle gå åter samt ersättning för omkostnader för hästen.

4. Tingsrätten utfärdade stämning och förelade EN att inkomma med svaromål, vilket sedan anstånd beviljats skulle inges senast den 28 oktober 2016. EN inkom med svaromål först den 31 oktober. I svaromålet bestred hon dels svensk domsrätt, dels käromålet i sak.

5. Borås tingsrätt konstaterade att EN hade hemvist i Finland varför frågan om svensk domsrätt skulle avgöras med tillämpning av artikel 7.1 i Bryssel I-förordningen. Tingsrätten avvisade käromålet med hänvisning till att Floby, som ligger inom Skaraborgs tingsrätts domsaga, var avtalad uppfyllelseort för

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.

leveransen av hästen. Behörighet enligt Bryssel I-förordningen för Borås tingsrätt förelåg därför inte.

6. JL och KW överklagade avvisningsbeslutet. Hovrätten har återförvisat målet till Borås tingsrätt för fortsatt handläggning. Domstolen har anslutit sig till tingsrättens bedömning att EN vid den relevanta tidpunkten hade hemvist i Finland och att Floby var att anse som uppfyllelseort enligt Bryssel I-förordningen. Det medförde enligt hovrätten dels att svensk domsrätt förelåg, dels att Skaraborgs tingsrätt var behörig domstol. Eftersom foruminvändningen hade kommit in först efter anståndstidens utgång var den dock förfallen enligt 34 kap. 2 § rättegångsbalken varför målet ändå skulle prövas av Borås tingsrätt. EN har nu överklagat hovrättens beslut och yrkat att tingsrättens avvisningsbeslut ska fastställas.

Får hovrättens beslut överklagas?

7. Om ett avvisningsbeslut från en tingsrätt överklagas och hovrätten finner att tingsrätten har varit behörig att ta upp målet får hovrättens beslut som huvudregel inte överklagas. Undantag från detta gäller om invändningen mot behörigheten grundas på en omständighet som högre rätt självmant ska beakta vid ett överklagande. I annat fall råder överklagandeförbud. (Se 54 kap. 7 § rättegångsbalken.)

8. Frågan huruvida svensk domstol är behörig att ta upp en talan till prövning med stöd av Bryssel I-förordningen är en sådan internationell processrättslig fråga som faller utanför överklagandeförbudet (jfr NJA 1969 s. 179 och NJA 1998 s. 747). Det förhållandet att förordningen i detta fall också pekar ut den lokalt behöriga domstolen förändrar inte denna bedömning. ENs överklagande ska alltså prövas.

Svensk domsrätt vid internationella privaträttsliga tvister

Rättegångsbalkens betydelse vid bedömningen

9. Rättegångsbalken innehåller inte några materiella bestämmelser om svensk domsrätt; i 10 kap. regleras endast vilken eller vilka svenska domstolar som är behöriga när svensk domsrätt föreligger. Om det saknas regler som är tillämpliga på frågan om det finns svensk domsrätt över en internationell privaträttslig tvist, kan emellertid rättegångsbalken ofta ge ledning för bedömningen (se t.ex. Fitger m.fl., Rättegångsbalken m.m., suppl. 84, s. 10:4 b ff.).

10. När en talan väcks i en medlemsstat inom EU mot den som har hemvist i en annan medlemsstat regleras emellertid frågan om domsrätt genom bestämmelserna i Bryssel I-förordningen. Behörighetsreglerna i förordningen ska tillämpas oberoende av om de åberopas av parterna eller inte. Domstolen har således ett eget ansvar för att förvissa sig om sin behörighet.

11. Vid bedömningen av om svensk domsrätt föreligger enligt Bryssel I-förordningen kan relevanta bestämmelser i rättegångsbalken behöva tillämpas. Det gäller exempelvis frågan om vad som enligt artikel 26.1 utgör ett svaromål (*enters an appearance*). Det får emellertid inte leda till att Bryssel I-förordningen inte ges genomslag och att förordningens syfte äventyras (jfr t.ex. Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, p. 60, se även Ulrich Magnus och Peter Mankowski, *European Commentaries on Private International Law, Brussels Ibis regulation*, 2016, s. 672).

Närmare om regleringen i Bryssel I-förordningen

12. Huvudregeln enligt Bryssel I-förordningen är att svaranden i ett tvistemål ska få svara vid domstol i den medlemsstat där denne har hemvist (artiklarna 4 och 5). Från huvudregeln finns särskilt angivna undantag som ger en domstol exklusiv behörighet (artikel 24) samt alternativ som huvudsakligen är hänförliga till tvisteföremålets karaktär. Ett sådant alternativ är att en talan

som avser avtal kan väckas vid domstolen för uppfyllelseorten enligt den förpliktelse som talan avser (artikel 7.1 a). Regleringen bygger på synsättet att domsrätt i en annan medlemsstat än den där svaranden har hemvist endast föreligger om det finns stöd för det i förordningen.

13. En domstol som enligt förordningen inte skulle ha domsrätt blir behörig om svaranden har gått i svaromål inför denna, s.k. tyst prorogation (om inte annan domstol har exklusiv behörighet). Det gäller dock inte om svaranden går i svaromål för att bestrida domstolens behörighet (artikel 26.1). Av EU-domstolens praxis framgår att vad som är relevant i det förstnämnda hänseendet är att en behörighetsinvändning inte kan göras senare än vid vad som enligt den nationella processrätten är att se som det första tillfälle då svaranden avger sin inställning i sak (se bl.a. *Elefanten Schuh*, C-150/80, EU:C:1981:148, p. 16). Enligt rättegångsbalken utgör svaromålet det tillfälle under förberedelsen då svaranden ska avge sin inställning till käromålet (se 42 kap. 7 § första stycket).

14. Om en talan har väckts i en annan medlemsstat än den där svaranden har hemvist och han eller hon avstår från att gå i svaromål, ska domstolen själv-
mant pröva om behörighet föreligger enligt någon av bestämmelserna i förordningen (artikel 28.1). Regeln syftar till att skydda svaranden från att behöva svara vid en domstol i en främmande stat utan att ha samtyckt till det eller utan att det finns grund för det i förordningen. Någon motsvarighet till den presumtion för riktigheten av kärandens uppgifter om behörighetsgrundande faktiska omständigheter som finns i 10 kap. 18 § rättegångsbalken finns inte i Bryssel I-förordningen. Domstolen får i stället pröva frågan med utgångspunkt från de uppgifter som finns i målet till säkerställande av förordningens genomslag (jfr Lennart Pålsson och Michael Hellner, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Luganokonventionerna*, 11 november 2016, Zeteo, under II. Domstols behörighet, och *Kolassa*, C-375/13, EU:C:2015:37, p. 60 ff.).

Ska JLs och KWs talan avvisas?

15. Om EN efter att ha fått del av stämningsansökan hade valt att inte gå i svaromål, hade Borås tingsrätt alltså självmant haft att pröva om tingsrätten hade svensk domsrätt enligt någon av bestämmelserna i förordningen. Domstolen skulle då med all sannolikhet ha funnit att så inte var fallet eftersom det inte framgick av uppgifterna i målet att EN hade hemvist i Sverige och då avtalets uppfyllelseort enligt det till stämningsansökan bifogade avtalet inte låg inom tingsrättens domsaga. Talan skulle då ha avvisats.

16. Hade svaromålet inte innehållit någon invändning mot rättens behörighet skulle, med tillämpning av artikel 26.1 i förordningen, hennes passivitet i det hänseendet ansetts ha utgjort en accept av Borås tingsrätts behörighet (se p. 13). Hade hon därefter, vid en senare tidpunkt, invänt mot tingsrättens domsrätt skulle det ha varit för sent (se t.ex. *Elefanten Schuh*, C- 150/80, EU:C:1981:148).

17. Om ENs svaromål med en invändning mot Borås tingsrätts domsrätt hade kommit in i rätt tid, skulle tingsrätten vid sin prövning av invändningen ha funnit att domstolen inte var behörig och ha avvisat den väckta talan.

18. Situationen att en behörighetsinvändning görs i svaromålet, men att det inkommer till tingsrätten först efter den enligt den nationella processrätten föreskrivna tiden är inte reglerad i Bryssel I-förordningen. Frågan uppkommer då om en tillämpning av 34 kap. 2 § rättegångsbalken (jämförd med 10 kap. 18 §), som i detta fall skulle leda till att Borås tingsrätt fick domsrätt, är förenlig med förordningen och dess ändamål.

19. Som nämnts innehåller Bryssel I-förordningen regler som syftar till att svaranden inte ska behöva svara vid en domstol i en främmande stat utan att ha samtyckt till det eller utan att något av alternativen till huvudregeln är tillämpligt. Undantagen ska tolkas restriktivt och anses inte kunna ge upphov

till en tolkning som går utöver de fall som uttryckligen avses i förordningen (se t.ex. Group Josi, C-412/98, EU:C:2000:399, p. 49 och Vienna Insurance Group, C-111/09, EU:C:2010:290, p. 23).

20. EN invände uttryckligen mot Borås tingsrätts domsrätt i sitt svaromål. Det förelåg alltså ingen tyst accept av domstolens domsrätt. En tillämpning av 34 kap. 2 § rättegångsbalken skulle i detta fall utvidga tillämpningsområdet för artikel 26.1 i strid med dess lydelse och i strid med förordningens syfte. Eftersom unionsrätten ska ges företräde framför den nationella rätten får den aktuella bestämmelsen i rättegångsbalken i detta fall inte tillämpas.

21. Genom att uppfyllelseorten för avtalet låg inom Skaraborgs tingsrätts domsaga hade den tingsrätten som enda svensk domstol domsrätt. Hovrättens beslut ska därför ändras och tingsrättens beslut att avvisa den väckta talan fastställas.

Övrigt

Begäran om inhämtande av förhandsavgörande

22. EN har yrkat att Högsta domstolen ska inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen i frågan huruvida en tillämpning av 34 kap. 2 § och 10 kap. 18 § rättegångsbalken mot en person med hemvist i en annan medlemsstat än Sverige strider mot unionsrätten, särskilt artiklarna 5, 26 och 28 i Bryssel I-förordningen.

23. Den av EN väckta frågan gäller inte i första hand tolkningen av en unionsrättslig bestämmelse eftersom den tar sikte på tillämpligheten av en nationell processrättslig bestämmelse i en i Bryssel I-förordningen oreglerad situation. Det står vidare klart att sådan tillämpning inte får ske om det leder till att förordningens ändamål äventyras. Begäran ska därför avslås.

Rättegångskostnader

24. JL och KW ska med denna utgång ersätta EN för hennes rättegångskostnader i samtliga instanser. Den yrkade ersättningen får anses skälig.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Anders Eka, Kerstin Calissendorff (referent), Svante O. Johansson, Stefan Johansson och Eric M. Runesson
Föredragande justitiesekreterare: Pia Nilsson Taari